

<https://doi.org/10.15407/sofs2026.01.159>

УДК [005.21:502/504 (477)]:001.18:631.95-026.613.4

М.А. ХВЕСИК, доктор економічних наук, академік НААН України,
заступник директора з наукової роботи

Інститут демографії та досліджень якості життя
імені Михайла Птухи НАН України

бульвар Т. Шевченка, 60, Київ, 01032, Україна

e-mail: khvesyk1955@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4306-4904>

ЕКОВІЗІЯ УКРАЇНИ: МАЙБУТНЄ ЗА «ЗЕЛЕНИМ» СЦЕНАРІЄМ

Рецензія на монографію: Візія національної екологічної доктрини та повоєнного відновлення природного капіталу України за європейським зеленим сценарієм / Бондар О.І., Галушкіна Т.П., Вергунов В.А. та ін.; за наук. ред. О.І. Бондаря, Т.П. Галушкіної; Держ. екол. акад. післядиплом. освіти та упр.

Львів: Вид-во ННБК «АТБ», 2024. 284 с.

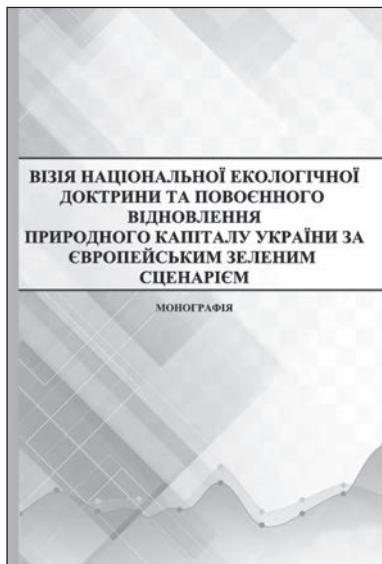
Цінність монографії полягає в тому, що в ній висвітлено стратегічну значимість імплементації екологічних і кліматичних пріоритетів у процес повоєнної відбудови України в контексті її євроінтеграційного курсу; наголошено на необхідності узгодження відновлення природоресурсного капіталу держави з вимогами європейського «зеленого курсу» та сучасного світового кліматичного порядку денного; обґрунтовано сучасну візію трансформації національної екологічної доктрини та ролі України як гаранта продовольчої, водної, екологічної та радіаційної безпеки в європейському та глобальному вимірі; визначено готовність України трансформувати економіку на засадах сталого розвитку та «зеленої» модерні-

Ц и т у в а н н я: Хвесик М.А. Ековізія України: майбутнє за «зеленим» сценарієм. Рецензія на монографію: Візія національної екологічної доктрини та повоєнного відновлення природного капіталу України за європейським зеленим сценарієм / Бондар О.І., Галушкіна Т.П., Вергунов В.А. та ін.; за наук. ред. О.І. Бондаря, Т.П. Галушкіної, Львів: Вид-во ННБК «АТБ», 2024. 284 с. *Наука та наукознавство*. 2026. № 1 (131). С. 159—164. <https://doi.org/10.15407/sofs2026.01.159>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

зації. Доведено, що тема монографії узгоджується зі стратегічними документами України у сфері національної екологічної та продовольчої безпеки, що підтверджує актуальність та інноваційність авторських підходів та пропозицій.

Ключові слова: екологічна доктрина, повоєнне відновлення, природоресурсний капітал, європейський «зелений курс», екологічна безпека, «зелена» модернізація, сталий розвиток, техногенно-мілітарний вплив, збройний екоцид, екологічна репарація.

Попри війну, прагнення України долучитися до Європейського Союзу обумовлює нагальну необхідність подальшого узгодження процесу відновлення природоресурсного капіталу України з пріоритетами світового кліматичного та «зеленого» порядку денного. Майбутнє України визначатиметься здатністю держави інтегрувати екологічні та кліматичні пріоритети у процес повоєнної відбудови. Це і виклик, і можливість трансформації економіки країни на засадах сталого розвитку.

Зараз Україна прагне до «зеленої» відбудови відповідно до зобов'язань перед ЄС, вимог до інтеграції екологічних принципів у галузеві та регіональні стратегії відновлення та правомірних ба-

жань щодо мінімізації ризиків від деградації екосистем і наслідків війни, подальшої відбудови підприємств із впровадженням європейських екологічних стандартів. Цей підхід підтримують і державні структури, і громадянське суспільство, що свідчить про його готовність до змін на користь «зеленого» розвитку. В світлі цих реалій безперечний фаховий інтерес викликають інноваційні дослідження з повоєнної тематики.

Представлена монографія, підготовлена на платформі НАН та НААН України, не лише виокремлює та започатковує інноваційний напрям наукових досліджень із метою пошуку шляхів посилення економічної спроможності національної безпеки на найближчі десятиріччя, а й свідчить про політичну готовність України до відбудови економіки на нових ідеологічних засадах. Колектив авторів демонструє розуміння нагальних поточних завдань і шляхів їх досягнення крізь призму трансформації еколого-ресурсної доктрини державного управління відповідно до вимог європейського «зеленого курсу», ідеологія якого вже понад 10 років залишається офіційно не визнаною на теренах України.

Автори доводять, що приєднання України до європейських принципів розбудови правових та організаційних засад оновленої державної екологічної політики свідчить про можливість створення стійкої, екологічно безпечної держави, яка, попри російську збройну агресію, прагне до впровадження європейських стандартів національної безпеки. Цю тезу підтверджує задекларована Національною економічною стратегією України на період до 2030 року необхідність розроблення Україною доктрини «декарбонізації економіки, підвищення енергоефективності, розвитку відновлюваних джерел енергії, циркулярної економіки та синхронізації із ініціативою Європейський зелений курс»¹.

Отже, рецензована монографія вперше узагальнює результати масштабних, системних і міждисциплінарних наукових досліджень, спрямованих на обґрунтування доцільності розбудови екологічної доктрини державотворення країни як фундаменту повоєнного відновлення її природоресурсного капіталу.

Головним результатом дослідження є аргументоване авторське бачення (т. зв. візія) статусу України як гаранта глобальної продовольчої, радіаційної, водної та екологічної безпеки, відповідального міжнародного партнера в просуванні ідеології «зеленого переходу», а також імплементації цієї парадигми до моделі повоєнної відбудови країни.

Ознайомлення зі змістом монографії свідчить, що наукові постулати авторів є методологічно обґрунтованими та достовірними. У теоретичній та прикладній частині роботи, в аналітичних оцінках, рекомендаціях враховано доробок відомих в Україні наукових шкіл у галузі екологічного менеджменту, економіки природокористування та супутніх проблем.

Монографія має логічно вивірену та обґрунтовану структуру, яка складається зі вступу, чотирьох розділів і висновків. У першому розділі наведено доказову базу щодо необхідності розбудови еколого-ресурсної доктрини України на засадах європейського «зеленого курсу» за умов повоєнного часу. У другому — розкрито значущість природоресурсної складової (з акцентом на родовища урану та землі сільськогосподарського призначення) та визначено її як стратегічний складник забезпечення національної безпеки України. У третьому розділі надано цілісне уявлення щодо науково-концептуальних засад забезпечення екологічної безпеки в секторальному (на прикладі агросфери) та просторовому (на прикладі водної безпеки та територій з техногенно-підсиленими джерелами радіації природного походження) вимірах. У четвертому проаналізовано сутність стратегічних векторів і нагальних завдань сучасної еко-

¹ Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 179 від 03.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

лого-ресурсної доктрини національної безпеки України та повоєнного відновлення природного капіталу на засадах ідеології «зеленого переходу», яку вперше обґрунтовано в монографічному виданні НАН України².

Незважаючи на наявність низки наукових праць із проблематики повоєнної відбудови, сценарій «зеленої» модернізації залишається на початковому етапі розроблення. Рецензоване видання не лише дає уявлення про доказову базу та формат траєкторії подальшого розвитку моделі національної політики захисту довкілля та екологічної безпеки на засадах європейського «зеленого курсу», а й деталізує дорожню карту відновлення природного капіталу задля забезпечення новітньої модернізації та трансформаційних зрушень в Україні. Саме тому проголошена в монографії пріоритетність цієї проблеми та прагнення до розв'язання нагальних завдань національної екологічної безпеки в умовах війни та миру свідчить про її інноваційність і своєчасність.

Наукова цінність монографії підтверджується її відповідністю ухваленим останнім часом стратегічним програмним документам: Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України до 2030 року» № 2697-VIII від 28.02.2019; Стратегії національної безпеки України, введеної в дію рішенням Ради національної безпеки і оборони України відповідно до статті 107 Конституції України та затвердженої Указом Президента України № 392 від 14.09.2020; Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року та операційному плану заходів (Розпорядження КМУ № 1363-р від 20.10.2021); Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» № 722/2019 від 30.09.2019; Водній стратегії України на період до 2050 року, схваленої розпорядженням КМУ від № 1134-р 09.12.2022; Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року, схваленої розпорядженням КМУ від № 684-р від 23.06.2024. В останньому документі вказано на наявність критично небезпечних ризиків, спричинених мінуванням або хімічним забрудненням важкими металами земель сільськогосподарського призначення, і цей факт робить монографію дедалі більш актуальною, оскільки в ній наведено економічні оцінки втрат країни внаслідок техногенно-мілітарного впливу, на підставі яких сформульовано пропозиції щодо їх мінімізації та усунення.

Теоретичне значення монографії полягає також у тому, що викладені у ній положення поглиблюють методологічні підходи до розв'язання важливої наукової проблеми — еколого-ресурсного наповнення формату спроможності національної безпеки. Вперше розкрито та визначе-

² Буркинський Б.В., Галушкіна Т.П., Реутов В.Є. Зелена економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні. Одеса: НАН України, ІПРЕЕД, 2011. 348 с.

но сутність ключових постулатів «екологічна репарація», «збройний екоцид», «компенсаційний сценарій природоресурсних втрат» унаслідок техногенно-мілітарного впливу. Окрім використання широкого масиву інформації з цих питань авторами проведено ґрунтовний аналіз еволюції законодавчо-нормативної бази України в екологічній сфері з погляду її гармонізації з європейськими вимогами.

Вагомим внеском авторів монографії є обґрунтування концепції Національного плану дій щодо зниження радіаційних ризиків для населення від радону та методики визначення зон потенційно радононебезпечної території, узгодженої з міжнародними стандартами безпеки (BSS — Директива ЄС 59/2013), що регламентують захист населення та довкілля від радону та природних джерел радіації. В умовах воєнних і повоєнних реалій оцінювання рівня екологічної безпеки територій з високим показником природної радіоактивності, враховуючи радононебезпечні прояви та техногенно-підсилені джерела природного походження, є вкрай необхідним інструментарієм визначення та мінімізації прийнятного ризику. Не менш значущим надбанням є авторська методологія оцінювання водної безпеки та кліматичних ризиків в умовах війни, а також визначення загального водного ризику України на національному та регіональному рівні.

Авторами запропоновано сценарій повоєнної відбудови довкілля України на засадах європейського «зеленого курсу», який має інноваційний характер і ґрунтується на принципах екосистемного оцінювання, екологічної репарації та повної компенсації збитків, завданих державі збройною агресією. З метою їх нівелювання автори пропонують використовувати відпрацьовані в міжнародному форматі т. зв. новітні «зелені» управлінські та фінансові інструменти.

Квінтесенцією монографії є аргументована візія (бачення), з посиланням на компетентні європейські та національні першоджерела, основних наукових постулатів, принципів, механізмів, інструментів, сценарних моделей розбудови Національної екологічної доктрини в контексті повоєнного відновлення довкілля України.

Отже, наукові ідеї та пропозиції авторського колективу монографії слугують підґрунтям і орієнтиром для впровадження практичних сценаріїв та інноваційних технічних рішень щодо повоєнного відновлення України як у просторовому, так і в секторальному вимірі.

Попри наукову значущість та інноваційність, деякі положення монографії можуть бути дискусійними. Але це не знижує її суспільної цінності, оскільки екологічна проблематика набула нового осмислення в Україні з погляду на сучасні виклики і сформувалась як окремий напрям міждисциплінарних фундаментальних і прикладних досліджень.

Одержано / Received 27.11.2025

Підписано до друку / Accepted 26.03.2026

М.А. KHVESYK, Dsc (Economics), professor,
Academician of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine,
deputy director
Mykhailo Ptukha Institute for Demography
and Life Quality Problems
of the National Academy of Sciences of Ukraine
60, Taras Shevchenko boulevard, 01032, Kyiv, Ukraine
e-mail:khvesyk1955@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4306-4904>

AN ECO VISION OF UKRAINE: THE FUTURE
IS WITH GREEN SCENARIO

Review of the monograph: Bondar, O.I. Galushkina, T.P., Vergunov, V.A., et al.
(2024). A vision of the national environmental doctrine and post-war restoration
of the natural capital in Ukraine under the European green scenario.
Lviv: Publishing House of NNVK "ATB". 284 p.

This monograph is a valuable contribution because it highlights the strategic significance of the implementation of environmental and climatic priorities in the process of postwar reconstruction in Ukraine in the context of its Eurointegration course. The authors emphasize the need to align the rehabilitation of the Ukrainian nature resource capital with the requirements of the European Green Deal and the current global climate agenda. The book substantiates a modern vision of the transformation of the national environmental doctrine and the role of Ukraine as a guarantor of the food, water, environmental, and radiation safety in the European and global dimension. Ukraine's readiness to transform the economy based on sustainable development and "green" modernization has been determined. It is demonstrated that the monograph's theme complies with strategic documents of Ukraine pertaining to the national environmental and food safety, which confirms the importance and innovativeness of authors' approaches and propositions.

Keywords: *environmental doctrine, postwar reconstruction, natural resource capital, European Green Deal, environmental safety, "green" modernization, sustainable development, technogenic-military impact, armed ecocide, environmental reparation.*